

ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

О. М. Александрова,

завідувач сектору почеркознавчих досліджень Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України, м. Дніпро, Україна,
e-mail: lenochkaalex1101@gmail.com

В. А. Гуртовий,

старший судовий експерт Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України, м. Дніпро, Україна,
e-mail: gurtovojvalentin@gmail.com

ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ СУДОВО-ПОЧЕРКОЗНАВЧИХ ДІАГНОСТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Анотація. Розглянуто основні проблеми, які виникають під час вирішення судово-почеркознавчих діагностичних завдань.

Ключові слова: незвичні умови, збиваючі фактори, діагностичні завдання.

Abstract. Main issues arising while solving forensic and handwriting diagnostic tasks are considered.

Keywords: unusual conditions, confounding factors, diagnostic tasks.

Аннотация. Рассмотрены основные проблемы, возникающие при решении судебно-почерковедческих диагностических задач.

Ключевые слова: необычные условия, сбивающие факторы, диагностические задачи.

У слідчій і судовій практиці дедалі частіше виникає необхідність вирішення питань діагностичного характеру. Ініціатора проведення експертизи може цікавити не тільки виконання рукопису чи підпису підозрюваним, потерпілим чи свідком, а й умови за яких виконані документи. У подальшому це матиме значення для оцінювання поведінки цих осіб та їх ролі у скоєному злочині.

На практиці поряд із рукописами, що виконано особою у звичних для нею умовах, експертам нерідко на дослідження надходять документи, виконані під впливом збиваючих факторів, які викликають порушення звичного процесу письма: незвичайна поза, незвичний пишучий прилад і матеріал письма, незвичайний стан виконавця (алкогольне сп'яніння, хвилювання, нервові або психічні захворювання), настанова на повільне, старанне або швидке написання та ін.

Незвичні умови виконання рукопису викликають зміни ознак письма. Ці зміни можуть набути характеру варіантів ознак, якщо письмо в певних незвичайних умовах повторюється, то особа, яка пише, пристосовується до них.

Коли збиваючі фактори діють епізодично або умови письма змінено настільки, що перебудова механізму письма виявляється недостатньою, щоб здійснити процес

письма рухами, близькими до звичних, у рукописі з'являються зміни, які не є варіаційними. У зв'язку з цим велике значення має вивчення питання про змінюваність і стійкість ознак письма під впливом різних обставин (факторів).

Повна та всебічна оцінка ознак письма (їх стійкість і можливість змін) здебільшого залежить від обізнаності експерта щодо впливу збиваючих факторів на процес письма.

Однією із проблем, які виникають під час вирішення судово-почеркознавчих діагностичних експертиз (окрім недостатньої кількості та якості порівняльних зразків, які надають для дослідження) є те, що ініціатор проведення дослідження не завжди повідомляє експерта про умови виконання документів, що підлягають дослідженню (у таких випадках експерт з'ясовує умови виконання рукопису на підставі тих матеріалів, що йому надано для дослідження, визначаючи ознаки незвичайного виконання, що відобразилися у документі).

Обставини (умови виконання), що викликають порушення звичного процесу письма, у теорії та практиці судово-почеркознавчої експертизи поділено на такі [1]:

1. Відносно стійкі збиваючі фактори (нервові, психічні захворювання, травми мозку, вікові зміни).

2. Тимчасові збиваючі фактори:

2.1. Природні, що можуть бути:

- зовнішніми (незвичайне тримання писального приладу, незвичне (ліворучне) письмо, письмо кулаком, незвична поза, стомлення руки, холодові фактори);
- внутрішніми (алкогольне сп'яніння, фармакологічні та інші засоби, що підсилюють збуджувальні процеси).

2.2. Штучні збиваючі фактори (скорописне викривлення почерку).

Ступінь впливу різних чинників на механізм письма може бути неоднаковим. Ступінь зміни ознак письма під впливом різних незвичних умов у різних людей є також неоднаковим (у одних більше, в інших — менше).

Різний характер впливу збиваючих факторів, неоднаковий ступінь їх впливу та зміни ознак у різних осіб нерідко викликають труднощі під час виконання експертиз.

Вирішити питання діагностичного характеру можливо, якщо експерт досконало володіє методикою вирішення судово-почеркознавчих діагностичних завдань, має достатню інформацію від ініціатора експертизи щодо умов виконання рукопису, знає характер і обсяг ознак, що змінюються залежно від впливу певних умов. Важливе значення мають порівняльні зразки, які надають для дослідження (їх кількість, якість та достовірність).

Розуміння мінливих ознак допоможуть експерту виявити у рукописі типові для конкретного випадку зміни та визначити, чи викликані вони незвичайними умовами виконання або є варіаційністю почерку виконавця. Відсутність змін ознак, які обов'язково повинні були бути, якщо рукопис виконували під впливом певних умов, дасть змогу заперечити факт виконання документа в незвичайних умовах.

Отже, почеркознавча експертиза може вирішити складні діагностичні завдання, однак проблема діагностичних завдань у судовому почеркознавстві вимагає подальшого вивчення. Факти, що встановлює судово-почеркознавча експертиза під час вирішення судово-почеркознавчих діагностичних завдань, дають змогу слідчим і суду отримати додаткову доказову інформацію та використовувати її під час розслідувань та у судових справах.

Список використаних джерел

1. Меленевська З. С., Шпакович Н. Г. Методика вирішення судово-почеркознавчих діагностичних завдань. Київ : ДН-ДЕКЦ МВС України, 2017. 45 с. (р/код 1.1.60 у Реєстрі методик проведення експертиз).
2. Меленевська З. С., Свобода Є. Ю., Шаботенко А. І. Судово-почеркознавча експертиза : навч.-метод. посіб. Київ : ЦУЛ КНУВС, 2007. 277 с.
3. Судебно-почерковедческая экспертиза. Москва : Юридическая литература, 1971.

Т. Ф. Безсонна,

старший викладач Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2482-9564>

Л. С. Зубцова,

старший судовий експерт Харківського НДЕКЦ МВС України, м. Харків, Україна

ЩОДО ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОКУМЕНТІВ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано окремі проблеми, які виникають під час призначення технічної експертизи документів. З'ясовано, що такі проблеми пов'язані з формулюванням питань експерту стосовно об'єктів дослідження та підготовкою матеріалів, що підлягають дослідженню. Запропоновано удосконалити методичні матеріали щодо призначення та проведення технічної експертизи документів.

Ключові слова: дослідження документів, криміналістична експертиза, спеціальні знання у кримінальному процесі, криміналістична техніка, технічна експертиза документів.

Abstract. Some problems that arise during questioned document examination are considered and analyzed. It was found that such problems are related to the formulation of expert questions about the objects of study and the preparation of materials to be studied. The ways of solving the problems of appointing the questioned document examination are determined. It is proposed to improve the methodological materials on the appointment and conduct of the questioned document examination.

Keywords: document research, forensic examination, special knowledge in criminal proceedings, forensic technique, technical examination of documents.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы отдельные проблемы, возникающие при назначении технической экспертизы документов. Выяснено, что такие проблемы связаны с формулировкой вопросов эксперту по объектам исследования и подготовкой материалов, подлежащих исследованию. Предложено усовершенствовать

методические материалы по назначению и проведению технической экспертизы документов.

Ключевые слова: исследование документов, криминалистическая экспертиза, специальные знания в уголовном процессе, криминалистическая техника, техническая экспертиза документов.

Незважаючи на значні наукові розробки щодо технічного дослідження документів та існування значної кількості методичних рекомендацій щодо роботи з документами як об'єктами дослідження, правоохоронні органи доволі часто стикаються з проблемами призначення та використання результатів таких досліджень в кримінальному судочинстві. Слід зауважити, що науково-технічний прогрес не стоїть на місці (зокрема, в галузі криміналістики), що обумовлює удосконалення взаємодії між підрозділами правоохоронних органів і модернізацію методики призначення та проведення криміналістичних експертиз документів.

Використання документів в сучасному повсякденному житті має важливе значення в різних сферах людської діяльності, адже їх основною функцією є оформлення правовідносин між громадянами, державою, організаціями, підприємствами. Саме тому вони доволі часто стають об'єктами підробки у злочинців, що (зі свого боку) становить небезпеку як для громадян, так і для держави.

Підробляти документи почали зі стародавніх часів, коли з'явилися перші документи. Деякі з них були у вигляді глиняних чи дерев'яних табличок, однак і вони ставали об'єктами злочинних посягань. Найчастіше підроблення документів носило корисливий характер. Відомі